

דף טו

תקרה שאין עליה מעזיבה... בביטולי תקרה קא מיפלגיא. לפרש"י תוס' ורו"ה מדובר בתקרה של נסרים בני ארבעה טפחים. ולפי מסקנת הסוגיא יוצא שהדין הזה קל יותר מדין מסכך בנסרים שבמשנה הקודמת, שאפילו שמואל הפוסל בנסרים רחבים ארבעה בין לרבי יהודה בין לרבי מאיר, כאן מודה שלא גזרו [לרבי יהודה אליבא דבית הלל] מפני שמפקפק את התקרה והרי רואים שהוא בקי בדין תעשה ולא מן העשוי.

והרמב"ן (במלחמת ה') חולק על פירוש זה, ולדבריו אין קולא בתקרה מבנסרים [ואין סברה לומר שעל ידי פקפוק יכשירו תקרה ואילו היה נותן הנסרים מתחילה לשם סכך – פסולה. ועוד, הלא הנכנסים והיוצאים אינם יודעים אם פקפק אם לאו], אלא להפך, משנתנו מדברת בנסרים הכשרים לסיכוך מלכתחילה, ואף על פי כן סובר רבי מאיר להחמיר בתקרה [אף בנסרים שאינם רחבים ארבעה, שאילו היה מסכך בהם מתחילה היה כשר לדעת רב], כיון שהיא שימשה כתקרת ביתו, גזרו שמא יאמרו אנשים תקרה כשרה לסכך.

וכן נראית דעת הרמב"ם (סוכה ה,ח). וע"ע באבי עזרי (סוכה ה,ז) בבאור שיטת הראשונים.

תקרה שאין עליה מעזיבה... מפקפק או נוטל אחת מבינתים' – והשאר כשר כסכך. ומשמע מכאן שדבר תלוש שחיברו לבנין, כגון קורות הבתים המחוברים לכותלי הבית – כשרים לסכך (תרומת הדשן פט. הובא בב"י סו"י תרכו ובמגן אברהם תרכט סק"א).

א. כן גם הובא במשנ"ב (תרכט סק"ו). וע' בשער הציון (תרגל סק"ו) שכתב עפ"י התוס' והר"ן שלא יקבע הנסרים של הסכך במסמרים שהרי זה קבע. וצריך לפרש שכוונתו לקבוע במהודק באופן שלא ייכנסו גשמים.

ב. נראה שזו גם כוונת הרא"ה בהדושי יו: שחיבור הנסרים בשיפודין של ברזל אינו פוסל.

ז'לרב יהודה אמר רב דאמר סככה בחיצין זכרים כשרה בנקבות פסולה ולא גזר זכרים אטו נקבות הכא נמי לא נגזר נסרים משופין אטו כלים. ואם תאמר מאי קושיא, שמא רב שהכשיר היינו משום שפסק כרבי יהודה שמסככים בנסרים ואין גזורים גזרת כלים? ויש לומר לפי שכלל הוא בכל מקום הלכה כרבי מאיר בגזרותיו, ואם כן היה לו לפסוק כרבי מאיר. [אמנם לפי מה שהסיקו שנחלקו בגזרת תקרה, כתבו התוס' ועוד שהלכה כרבי יהודה, והיינו משום שלא נחלקו אליבא דנפשייהו אלא בדברי בית הלל ובית שמאי, וזה אינו בכלל 'גזרותיו' של רבי מאיר (וכ"כ הפני-יהושע), אך לפי רבי יוחנן היא גזרה חדשה משום כלים, ובוה צריך לפסוק כרבי מאיר] (עפ"י רעק"א).

המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה, אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה. גם לפי הדעות האוסרות להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, כאן מותר להניח סכך על השיפודים, שהרי טעם איסור 'מעמיד' הוא משום חשש שמא יסכך בדבר הפסול עצמו, אבל כאן כיון שלא התירו לו אלא אם נותן עליהם סכך כשר, שוב אין לגזור שמא יסכך בשיפודין (עפ"י מגן אברהם תרכט סק"ט).

הכוונה לחלק בין כל מקום שמעמיד בדבר המקבל טומאה שיתכן ויטעה לחשוב שכשר לסכך בו, ובין כאן שניכר ממעשיו שיודע ההלכה שאין השיפודין כשרים, מכך שממלא פסל בכל הריחו שביניהן. וע' דוגמאות נוספות לכעין זה – אופנים שניכר שיודע ההלכה ובא לתקן כהכשר, שלא גזרו בהם – בשו"ת באר יצחק יא ובספר מנחת שלמה כב,א.

(ע"ב) 'סככה בבלאי כלים פסולה'. אף על פי שמבואר כאן שכלי שנשבר אין מסככים בו מגורה דרבנן, אין הדבר אמור בכל פסולי סכך, שהרי אמרו (לעיל יג): הני צריפי דאורבני כיון שהותרה ראשי מעדנים שלהן כשרים, הגם שקודם שהותרה היו פסולים. וכן במשנתנו מבואר (לפרש"י ותוס') שתקרת נסרים רחבים ארבעה, כיון שעשה בהם מעשה שמראה שהוא בקי בדין תעשה ולא מן העשוי, הועיל לסלק בכך את הפסול מעליהם.

ומבואר מזה שמותר לסכך במיני נסרים דקים (הקרויים 'פלפונים') שבאו מנסרים רחבים ארבעה. וכן אותם שהיו מחוברים בתקרת הבית והסירן – מותר לסכך בהם (עפ"י שו"ת אבני נזר או"ח תעג; הר צבי).

א. עוד הורה בהר צבי: בשעת הדחק יש להתיר אפילו אותם פלפונים הנעשים מתיבות ושאר כלים, כיון שעשאו לשם סיכוך וגם אין ניכר עליהם שבאו מכלי המקבל טומאה, אינם בכלל פסול 'בלאי כלים'. ע"ש מלתא בטעמא. ובספר מנחת שלמה (כב) התיר לעשות אף לכתחילה. ובערוך השלחן (תרכט,ה) כתב להתיר כל שנעשה בכוונה לסיכוך, ולא חילק אם ניכר עליהם שבאו מכלים אם לאו [אולם נראה שמסתימת דברי הרי"ף בסוף הפרק, וכ"כ הרמב"ם, גבי הסרת השפה סביב המחצלת, משמע שאפילו עושה כן לשם סיכוך פסול]. וע"ע מרחשת ח"א יט.

ב. במנחת שלמה שם צדד לומר שלפי הטעם שכתב הרמב"ם (סוכה ה,ב) שאין מסככים בשברים ובבלאים, שמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו, לפי"ז מסתבר שבסוג שבירה כזו שכבר לא ניכר בשבר שבא מכלי, אין לגזור בהם אטו שבירה שאינה מטהרת. ושוב חזר וכתב שאפשר לומר כיון שהוא עצמו יודע שהיה פעם כלי, יש לחוש שאם נתיר לו לסכך בהם יבוא לסכך בכלים שלמים [מלבד אם יודע בעצמו ששברים לשם סכך, כנ"ל]. ונראה להוכיח כן, שגם כשלא ניכר עליהם – פסולים, שהרי אמרו בסמוך מטלניות שאין בהם שלש על שלש פסולות, וכתבו התוס' (בשבת כו.) שאם לא באו מבגד גדול – כשרות לסיכוך. והרי בסתמא אין ניכר במטלנית אם באה מבגד גדול אם לאו, ואעפ"כ פסולה.

דף טז

'מטה מטמאת חבילה ומטהרת חבילה'. רש"י ותוס' מפרשים 'חבילה' – כשהיא בשלמותה. ואולם רבנו תם (בספר הישר, צח) מפרש שהמטה שלהם היתה עשויה שתי חבילות; קצרה ושתי כרעים ועוד ארוכה אחת מחוברת עמהם – זוהי חבילה אחת, וכן השניה. וחכמים אומרים: אברים – כי היו רגילים לעתים לפרק את החבילה, ולכן אף ארוכה ושתי כרעים [ללא הקצרה] או קצרה ושתי כרעים מקבלים טומאה. מסתבר לכאורה שלא נחלקו חכמים אלא בכגון מטה שבאופן רגיל היא מחוברת כולה, אבל כלים שיש להם חלקים חילופיים, כגון מטחנה שמשתמשים בה פעמים עם סכין מסוים ופעמים עם סכין אחר וכד' – הכל מודים שהסכינים עומדים בפני עצמם ואינם נחשבים כשברי כלים. ולפי זה אפשר להטביל כל סכין בנפרד ואין צריך להרכיבו עם המכונה כדי להטבילו [ובספר טבילת כלים (י,ז) לא כתב כן]. וצריך בירור.

'אבל אם יש שם חלל טפח במשך שבעה הרי זה סוכה'. מפשטות דברי רש"י משמע אפילו החלל לא נעשה לשם צל. והריטב"א הקשה על כך שאם כן הרי זה 'מן העשוי', ולכן כתב שהניח החלל לשם צל.

וכן דעת רבו, הרא"ה. וכן כתב הרמב"ם (סוכה ה,ט) ועוד ראשונים. וכן פסק בשלחן ערוך (תרלה).

א. יש לבאר מהו 'לשם צל' בחלל טפח. ונראה (וכ"מ ברמב"ם סוכה ה,ט) הכוונה שעשה הגדיש מתחילה לשם סוכה מעודדת לכשיחטוט, והשאיר בה חלל טפח. אבל בלא חלל פסול אעפ"י שהגדיש לשם סוכה, שהרי אין שם 'סכך' עליו בלא חלל.

ב. הרי"ף כתב: חוטט בגדיש לשם סוכה. ומסתימת כל שאר פוסקים נראה שכל חטיטה כשרה. וצע"ג (עפ"י באור הלכה תרלה ד"ה וחסט). ויש שכתבו לבאר דברי הרי"ף עפ"י רש"י, כיון שהגדיש וחללו לא נעשו מתחילה לשם צל, לכך צריך שהחטיטה תהא לשם צל או לשם סוכה. עפ"י שפת אמת והר צבי. וצ"ב.